

УДК 343.214

ПОНЯТТЯ ТА ЮРИДИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МНОЖИННОСТІ ЗЛОЧИНІВ

Г. В. Кравчук

студентка 4 курсу, група ПР-42, навчально-науковий інститут права
Науковий керівник – к.політ.н., старший викладач В. І. Гришко

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті здійснено комплексне дослідження поняття множинності злочинів та охарактеризовано його юридичну природу. Визначено особливості множинності злочинів. Здійснено теоретичний аналіз видів множинності злочинів.

Ключові слова: кримінальне законодавство, злочинність, множинність злочинів, сукупність, рецидив, повторність.

В статье осуществлено комплексное исследование понятия множественности преступлений и охарактеризована его юридическая природа. Определены особенности множественности преступлений. Осуществлен теоретический анализ видов множественности преступлений.

Ключевые слова: уголовное законодательство, преступность, множественность преступлений, совокупность, рецидив, повторность.

The article deals with the complex study of the concept of plurality of crimes and describes its legal nature. The features of the plurality of crimes are determined. The theoretical analysis of the classification of crimes is carried out.

Keywords: criminal law, crime, multiplicity of crimes, aggregate, relapse, repetition.

У наш час як в Україні, так і у всьому світі спостерігається значне збільшення злочинності, що призводить до поширення поняття множинності злочинів, адже досить часто трапляються випадки вчинення не одного, а декількох злочинів однією особою або групою осіб. Кожний такий вчинений злочин являє собою суспільну небезпеку, тобто заподіює ту чи іншу шкоду правам та інтересам громадян, власності, а також громадянському і державному ладу. Тому ця тема є досить актуальною в наш час і заслуговує особливої уваги.

Багато нового у розвиток цього питання вклали такі науковці та юристи, як В. Чубарєв, Р. Галіакбаров, М. Єфімов, Е. Фролов, В. Малков, О. Дудоров, І. Зінченко, О. Ільїна та ін. Кожен з них, вводив у поняття «множинність злочинів» нові ознаки та властивості, які в дечому змінювали суть цього терміна та його види. Вважаємо, що, найбільший внесок у вирішення даної проблеми зробив В. Чубарєв, адже він один з перших сформував основні ознаки та властивості цього поняття, визначив множинність як збіг «декількох правопорушень, передбачених кримінальним законом, у поведінці однієї і тієї ж особи».

Однак, комплексної систематизації досліджень поняття множинності злочинів та її юридичної характеристики у сучасній юридичній науці не було проведено. Тому актуальним залишається питання про визначення поняття «множинність злочинів» та його юридичної характеристики.

Мета статті – здійснити комплексне дослідження поняття множинності злочинів та охарактеризувати його юридичну природу.

У науці кримінального права і досі точаться дискусії між вченими щодо питань, що пов'язані з тим, хто вперше визначив термін «множинність злочинів». Зокрема, відомий юрист В. Чубарєв думає, що це поняття було введено в юридичний обіг у 60-х роках

XX століття такими науковцями, як Р. Галіакбаров, М. Єфімов та Е. Фролов. У своїх працях вони визначають множинність злочинів як збіг «декількох правопорушень, передбачених кримінальним законом, у поведінці однієї і тієї ж особи». В. Малков вважає, що поява цього терміна тісно пов'язана з монографією О. Яковлева в 1960 р.

Такий термін, як «множинність злочинів» не використовується у кримінальному законодавстві. Тому, щоб визначити суть цього поняття необхідно вивчити та систематизувати низку нормативно-правових актів і різноманітних праць вчених. Під множинністю злочинів зазвичай розуміється вчинення однією особою або співучасниками двох або більше злочинних діянь (дії чи бездіяльності) кожне з яких має ознаки самостійного складу злочину [5, С. 115].

Множинність злочинів впливає не тільки на кваліфікацію, але й на кримінально-правову політику. Запровадження множинності тягне за собою певні правові наслідки, що є досить позитивно. Проте із хорошими змінами, практика свідчить, що у зв'язку з певною реконструкцією кримінального законодавства відбулися колізії правових норм. Ці колізії затримують та ускладнюють розгляд справи.

Слід навести наступні ознаки множинності злочинів:

- однією особою або співучасниками вчиняються два або більше суспільно небезпечних діянь;
- кожне з цих діянь характеризується ознаками самостійного складу злочину;
- множинність злочинів містить у собі завжди декілька одиничних злочинів, які можуть бути простими одиничними злочинами та складними (триваючими, продовжуваними, складеними та злочинами, які кваліфікуються за наслідками) [5, С. 116].

Під час вчинення не одного, а кількох злочинів підвищується суспільна небезпека як вчинених особою суспільно небезпечних діянь, так і суспільна небезпека особи, яка вчиняє декілька злочинів. Підвищена суспільна множинності злочинів обумовлюється наступними факторами:

- якщо вчиняються два або більше злочинів, то тим самим наноситься більша шкода об'єкту посягання. Якщо об'єкт злочину, перед усім визначає ступінь суспільної небезпеки вчиненого, то посягання на два або більше об'єктів значно підвищує суспільно небезпеку посягання;
- вчинення однією особою або декількома співучасниками двох або більше злочинів створює стійку антисоціальну спрямованість злочинних діянь, є показником більшої схильності винних осіб до вчинення злочину. Усе це визначає підвищену небезпеку особистості злочинця;
- вчинення двох або більше злочинів створює негативний вплив на інших членів суспільства, створюючи у них ілюзію безкарності. Особливо це стосується неповнолітніх правопорушників;
- множинність злочинів – це досить розповсюджене явище в структурі та динаміці злочинності [4, С. 46].

Існує 3 види множинності злочинів: повторність; сукупність; рецидив.

VII розділ Кримінального кодексу України присвячений множинності злочинів, зокрема стаття 32 – повторність злочинів, стаття 33 – сукупність злочинів, стаття 34 – рецидив злочинів [4, Ст. 32-34]. Кожний вид множинності має свій специфічний кримінально-правовий зміст, який визначений нормативно-правовими актами. Деякі із форм множинності не виключають одна одну, тобто вчинення особою чи групою осіб двох або більше злочинів може за певних умов утворювати сукупність і повторність, повторність і рецидив. Наприклад, вчинення грабежу особою, яка раніше вчинила крадіжку (сукупність і повторність) або вчинення вимагання особою, яка має судимість за шахрайство (повторність і рецидив).

В. Чубарев виділяє ще два види множинності злочинів:

- фактичну множинність – наявна, якщо об'єктивно існує множинність злочинної діяльності, проте завдяки тому, що за підставами, передбаченими в кримінальному законі

(ч. 1 ст. 44 КК України), раніше вчинений злочин вважається нібито не існуючим, фактично, існуюча множинність злочинних діянь свого юридичного відтворення не знаходить. Цей різновид множинності більше цікавить кримінологію;

- юридична множинність – за такої множинності кожний зі злочинів, що утворюють множинність, одночасно зберігає свою юридичну значущість на момент розгляду справи судом [3, С. 128].

Множина злочинів відрізняється від одиничних злочинів. Поняття «множинність» вживається для відмежування відповідних випадків від ситуацій одиничного скоєння злочинних діянь подібно до того, як термін «група» відрізняє множинність злочинців від особи, яка діяла одноособово.

Продовжуваний злочин як одиничний можна характеризувати тим, що всі його складові об'єднані одним злочинним наміром та спрямовані до єдиної мети. При повторності тотожних злочинів потрібно говорити не про єдиний одиничний злочин, а про множину злочинів, при якій кожне діяння не має з іншим фактичного зв'язку, який властивий тотожним діянням у продовжуваних злочинах. Отже, при повторності усі злочини не об'єднані однією загальною метою та єдиним наміром їх вчинення. При наявності складеного злочину кожне злочинне діяння кваліфікується за однією із статей Кримінального кодексу, за ідеальної чи реальної сукупності застосовуються дві чи більше статей КК – залежно від того, скільки злочинів належить до цієї сукупності.

Практичне значення множинності злочинів виявляється у тому, що кожний вид множинності береться до уваги коли його кваліфікують і визначають покарання, а також при вирішенні питання про звільнення від кримінальної відповідальності. Можливість звільнення від кримінальної відповідальності пов'язується також з вчиненням одиничного злочину невеликої чи середньої тяжкості (статті 45-48 КК України) [4, Ст. 45-48]. Суд бере до уваги множинність злочинів при призначенні покарання та кваліфікації злочинів, а також звільнення від кримінальної відповідальності (на підставі ч. 1 ст. 9 КК України), коли громадянин України або особа без громадянства, яка постійно проживає на території України вчинила злочин в Україні після судимості за інший злочин в іноземній державі [4, ч. 1 ст. 9]. Хоча деякі судді вважають, що брати до уваги судимість в іноземній державі є недоречним.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що множинність злочинів та її певні види не є теоретичною абстракцією, а є явищем реальної дійсності і відображає ситуації, коли особою вчиняються декілька (два і більше) злочинів. Необхідно встановлювати в кожному конкретному випадку вид множинності злочинів. Тому, що повторність, сукупність та рецидив злочинів у відповідності зі ст. 35 КК України враховуються при кваліфікації злочинів та призначенні покарання, при вирішенні питання щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності та покарання у випадках, передбачених Кримінальним кодексом.

Список використаних джерел:

1. Бажанов М. І. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студентів юрид. вузів і фак. – 2-е вид., перероб. і доп. / за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Гація. – Харків : Право, 2009. – 400 с.
2. Бажанов М. І. Множинність злочинів по кримінальному праву України : навч. посіб. // М. І. Бажанов. – Х., 2009. – С. 6.
3. Баулін Ю. В. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник // за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001.
5. Малков В. П. Множественность преступлений: сущность, виды, правовое значение : Монография / В. П. Малков. – Казань : Таглитат, 2006. – 140 с.
6. Чубарев В. Коментар до Кримінального кодексу України / В. Чубарев // Право України. – 2003. – № 8. – С. 149–150.